

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія суспільних дисциплін і правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
«_____» _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

для студентів

спеціальності	081 Право
освітньо-професійної програми	Право
освітньо-професійного ступеня	фаховий молодший бакалавр

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136654
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма № 1338

(підпис) (прізвище, ініціали)

«_____» _____ 2023 р.

Київ-2023

Розробник: Мусіяченко Ольга Сергіївна, викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач: Мусіяченко Ольга Сергіївна, викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства
Протокол від 28 серпня 2021 року №1

Голова циклової комісії Юлія РЯБОКОНЬ

Робочу програму перевірено
« 01 » вересня 2021 р.

Заступник директора
з навчально-методичної роботи

Зоя ГЕЙХМАН

Заступник директора
з навчальної роботи

Яніна КАРЛІНСЬКА

Пролонговано:

на 2022/2023 р. (підпис), (Соборна), «31» 08 2022 р., протокол № 1
(ПІБ)

на 2023/2024 р. (підпис), (Соборна), «31» 08 2022 р., протокол № 1
(ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання			
	денна		заочна	
Вид дисципліни	обов'язкова		-	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська		-	
Загальний обсяг кредитів / годин	8 / 240		-	
Курс	2	3	-	
Семестр	3	4	5	-
Кількість змістових розділів з розподілом:	3	2	3	-
Обсяг кредитів				-
Обсяг годин, в тому числі	90	60	90	-
Аудиторні	42	32	42	-
Модульний контроль	6	4	6	-
Семестровий контроль				-
Самостійна робота	42	24	42	-
Форма семестрового контролю	Екзамен		-	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія держави і права» є формування у студентів як майбутніх висококваліфікованих спеціалістів необхідного базису знань про визначальні явища, процеси та закономірності становлення держави і права у різних регіонах світу, а також – особливості державно-правового розвитку України у контексті загальносвітових тенденцій.

Завдання навчальної дисципліни «Історія держави і права» полягає у набутті студентами теоретичних знань про правову дійсність і розвиток державності у конкретний історичний період розвитку людської цивілізації.

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності</i>		
<i>Фахові компетентності</i>		
ФК-1	Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції.	1-34
<i>Предметні компетентності</i>		
	Хронологічні (вміння орієнтуватися в науковій періодизації історії, визначати характерні риси тієї чи іншої епохи; розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу)	
	Просторові (вміння орієнтуватися в історичному просторі, визначати географічні особливості, що вплинули на суспільний розвиток у певному регіоні; здатність співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами; готовність користуючись картою)	
	Інформаційні (вміння працювати з історичними джерелами; навички критичного користуватися довідковою літературою, Інтернетом тощо для самостійного пошуку інформації; здатність систематизувати історичну інформацію, складаючи таблиці, схеми, різні типи планів; готовність самостійно інтерпретувати зміст історичних джерел; здатність виявляти різні точки зору, визнавати і сприймати таку різноманітність; готовність критично аналізувати, порівнювати та оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію й пояснювати її необ'єктивність)	
	Аксіологічні (порівнювати й оцінювати факти та діяльність історичних осіб, органів державної влади, законотворчість з позиції загальнолюдських та національних цінностей, визначати власну позицію щодо суперечливих питань прав людини в різні історичні епохи)	
	здатність аналізувати загальні закономірності виникнення та розвитку держави і права на теренах сучасної України та порівнювати їх з іншими регіонами світу; здатність визначати загальні і специфічні закономірності державно-правового розвитку регіону в певний історичний період;	
	здатність визначати спільні риси і закономірності історичного розвитку правової системи України і інших держав світу;	
	вирішувати правові задачі та аналізувати ситуації з точки зору законодавства відповідної епохи; визначати особливості правовідносин,	

	юридичної відповідальності та прав різних суспільних груп на прикладах конкретних норм права	
	порівнювати систему законодавства, особливості джерел права та їх структуру в різні епохи	
	аналізувати характер впливу історичних подій та соціокультурної ситуації на правову систему	

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті вивчення дисципліни «Історія держави і права» студент:

- самостійно складає проекти необхідних актів застосування норм міжнародного права (ПРН-6);
- визначає юридичну силу та межі чинності нормативно-правових актів (ПРН-9);
- прогнозує напрямки розвитку державних і самоврядних інституцій в Україні (ПРН-14);
- визначає особливості статусу громадянина, іноземця та біженця в законодавстві різних країн світу (ПРН-18);
- аналізує фактичний матеріал про конкретні процеси формування та розвитку державно-правових інститутів та їх хронологію в історичному просторі;
- називає та аналізує загальні закономірності виникнення та розвитку держави і права; визначає загальні і специфічні закономірності державно-правового розвитку регіонів світу та на території України в певний історичний період;
- формулює науково обґрунтовану періодизацію державно-правового розвитку України; характеризує історичні особливості розвитку форми держави у різні історичні періоди розвитку;
- визначає спільні риси і закономірності історичного розвитку правової системи України і інших держав світу;
- встановлює роль і значення історичних пам'яток права; характеризує їх структуру та особливості
- характеризує систему державних органів управління і правові інститути за конкретних історичних умов; виокремлює основні тенденції еволюції державного ладу у конкретний історичний період розвитку; розкриває еволюцію ідей про державу і право, політичних ідеологій та їх вплив на державно - правовий розвиток;
- вміє самостійно знайти норми права, що регламентували ті чи інші типові ситуації у визначений історичний період.

4. Структура навчальної дисципліни

		Усього	Розподіл годин між видами роботи					
			Аудиторна					самостійна
			лекції	семінари	практичні	лабораго	індивідуа льні	
III семестр								
Змістовий модуль I. Держава та право періоду Стародавнього світу								
1	Вступ до курсу історії держави і права	2	2					
2	Зародження держави. Загальна характеристика розвитку держави і права Стародавнього світу. Єгипет та Вавилон	4	2				2	
3	Держава і право Стародавньої Індії, Китаю та Японії	6	2		2		2	
4	Держава і право Стародавньої Греції, Риму та Візантійської імперії	6	2	2			2	
5	Стародавні держави та право на території України в період VII ст. до н.е. – VI ст. н.е.	6	2	2			2	
	Модульний контроль	2						
	Разом	26	10	4	2		8	
Змістовий модуль II. Держава та право періоду Середньовіччя								
6	Загальна характеристика держави і права феодального періоду.	4	2				2	
7	Особливості ранньосередньовічних монархій на території Європи. Державний устрій та право «варварських королівств» («варварські правди») та Священної Римської імперії	4			2		2	
8	Теократичні монархії та їх правовий статус. Виникнення і розвиток мусульманських держав. Держава і право Арабського Халіфату	6	2				4	
9	Формування станово-представницьких монархій на території Європи	8	2	2			4	
10	Утворення та суспільно-політичний лад Русі (VI – поч. XIII ст.). Джерела права та система права Руської держави Галицько-Волинська держава та право (XI ст. – др. пол. XIV ст.). ВКЛ?	8	2		2		4	
	Модульний контроль	2						
	Разом	32	8	2	4		16	
Змістовий модуль III. Держава та право періоду раннього Нового часу								
11	Загальна характеристика держави і права раннього нового часу. Держава і право Англії, Франції, Німеччини. Абсолютизм	4	2				2	
12	Турецький султанат (Османська імперія)	6		2			4	
13	Інквізиція та середньовічне право	6	2				4	
14	Річ Посполита. Правовий статус українських територій у складі Речі Посполитої	6	2				4	
15	Становлення української державності в роки національно-визвольної війни 1648-1654 рр.	8	2		2		4	
	Модульний контроль	2						
	Разом	32	8	2	2		18	
	Разом за III семестр	90	26	8	8		42	
IV семестр								
Змістовий модуль IV. Особливості державно-правового устрою другої половини XVIII – початку XX ст.								
16	«Буржуазні» держави. Формування імперій на території Європи	8	2	2			4	
17	Велика Французька революція та її вплив на державно-правовий устрій Франції	8	2		2		4	
18	Проголошення незалежності США та особливості їх державно-правового устрою	8	2	2			4	
19	Суспільно-політичні ідеології та рухи початку XIX – початку XX ст.	6			2		4	

	Модульний контроль	2						
	Разом	32	6	4	4			16
Змістовий модуль V. Особливості державно-правового устрою українських територій у другій половині XVIII – на початку XX ст.								
20	Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Російської держави (XIX – поч. XX ст.)	10	2	2	2			4
21	Особливості суспільно-політичного ладу та статус українських територій у складі імперії Габсбургів	8	2	2				4
22	Тенденції суспільно-політичного ладу і права країн Азії. Українські території у складі Османської імперії	8	2	2				4
	Модульний контроль	2						
	Разом	28	6	6	2			12
	Разом за IV семестр	60	12	10	6			28
	РАЗОМ ЗА II КУРС	150	38	18	14			70
V Семестр. III курс								
Змістовий модуль VI. Державно-правий розвиток під час та після Першої Світової війни								
21	Геополітична ситуація напередодні Першої Світової війни. Політизація національних рухів	2	2					
22	Суспільно-політичні ідеології та рухи початку XX ст.	4	2	2				
23	Загальні тенденції розвитку держави і права після Першої Світової війни. Розпад імперій та утворення нових держав	4	2					2
24	Суспільно-політичний лад і право у період відродження української держави (1917-1921 рр.) : Центральна Рада	4	2					2
25	Українська Держава П. Скоропадського. Директорія УНР, Суспільно-політичний лад і право ЗУНР (1918-1923 рр.)	2		2				
26	Втрата українськими територіями незалежності, входження до складу Польщі, Румунії та Чехословаччини. Захоплення влади більшовиками та становлення радянської влади в Україні	2		2				
	Модульний контроль	2						
	Разом	20	8	6				4
Змістовий модуль VII. Державно-правовий розвиток напередодні Другої Світової війни								
27	Держава та право країн центральної та східної Європи у міжвоєнний період. Тоталітаризм	4	2					2
28	Утворення СРСР та зміни у суспільно-політичному житті України. Законодавство УСРР 1920—1930 рр.	6	2	2				2
29	Тенденції розвитку держави та право країн Сходу	4	2	2				
30	США та країни Латинської Америки в міжвоєнний період	4	2	2				
	Модульний контроль	2						
	Разом	20	8	6				4
Змістовий модуль VIII. Тенденції розвитку державно-правового устрою у другій половині XX ст.								
31	Друга Світова війна. Правові оцінки та кваліфікація злочинів.	4	2					2
32	Державно-правове становище українських земель у роки Другої світової війни (1939—1945 рр.) та в післявоєнний період	6	2	2				2
33	Криза радянської системи в 1960-1980-х рр.	4	2	2				
34	Процес створення ЄС. Поява міжнародних правозахисних організацій	4	2	2				
	Модульний контроль	2						
	Разом	20	8	6				4
	Всього за V семестр	60	24	18				12
	Підготовка до екзамену	30						
	УСЬОГО	240*	62	36	14			82

5. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ I. Держава та право періоду Стародавнього світу

Лекція 1. Вступ до курсу історії держави і права (2 год.)

Принципи та методи пізнання історико-правових явищ. Історіографія історії держави і права. Предмет, метод та завдання курсу. Місце та значення історії держави і права в системі юридичних наук. Поняття держави та права. Філософсько-правові теорії держави і права. Періодизація та історіографія держави і права.

Основні поняття теми: методи пізнання, історіографія, історична школа права, предмет і об'єкт, система, юридичні науки, держава, право, періодизація, джерела.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Лекція 2. Зародження держави. Загальна характеристика розвитку держави і права Стародавнього світу. Єгипет та Вавилон (2 год.)

Характерні особливості зародження та розвитку держави та права Стародавнього Сходу. Специфічні риси політичної організації. Періодизація розвитку держави і права Стародавнього Єгипту. Розвиток землеробства, іригаційна система. Державний лад. Формування поняття “східна деспотія”. Влада фараонів. Апарат управління державою. Соціальна Структура. Характеристика правової системи. Поняття правової норми та правопорушення в Стародавньому Єгипті. Джерела – пам'ятки права Стародавнього Єгипту.

Соціально-економічний та політичний розвиток Межиріччя наприкінці III тис. до н.е. Розвиток релігії, права, писемності. Періодизація розвитку держави і права Месопотамії. Джерела – пам'ятки права Межиріччя. Правовий статус авілумів, мушкенумів, воїнів, селян та рабів. Характеристика органів державної влади. Характеристика Законнику царя Хаммурапі. Цивільне, сімейне та карне право.

Основні поняття теми: азійський спосіб виробництва, “східна деспотія”, авілум, мушкенум, Законник царя Хаммурапі.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Лекція 3. Держава і право Стародавньої Індії та Китаю

Виникнення держави в Індії. Періодизація розвитку держави і права в Індії. Суспільний лад. Система варн. Державний лад. Центральне і місцеве управління.

Джерела і основні риси права. Виникнення і розвиток держави і права в Китаї. Періодизація розвитку держави і права в Китаї. Особливості суспільного і державного ладу. Реформи, спрямовані на руйнування громади. Армія. Джерела і основні риси права.

Основні поняття теми: касты, варни, закони Ману, дхармашастри, веди, реформи Ашоки, конфуціанство, доасизм, легізм, моїзм, книга законів царства Вей, реформи Шан Яна, імперія Цінь Ши Хуанді, «період воюючих країн»

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Практичне заняття 1. Держава і право Стародавньої Індії та Китаю

Лекція 4. Держава і право Стародавньої Греції, Риму та Візантійської імперії

Рабовласницькі держави в Стародавній Греції. Реформи Солона і Клісфена.

Спарта: суспільний устрій, організація влади. Цивільно-правові інститути Стародавніх Афін і Спарти. Джерела права. Публічне і приватне право.

Рабовласницька держава в Стародавньому Римі. Правове становище населення. Реформи Сервія Туллія. Утворення аристократичної республіки.

Демократичні засади республіканського ладу.

Падіння республіки і перехід до імперії. Падіння імперії. Римське рабовласницьке право, етапи його розвитку. Джерела права. Публічне і приватне право.

Державність візантійської імперії. Адміністративна система. Бюрократична система Візантії. Місцеве та військове управління. Взаємодія держави та церкви. Еволюція соціально-правового ладу. Соціальна структура. Особливості візантійського феодалізму. Судово-правова система.

Основні поняття теми: реформи, кріптерії, закони Лікурга; елліни, спартіати, ілоти, патріархальна система, рабовласницьке право, ордалії, принцип таліону, тимократія, майновий ценз, геліея, реформи Клісфена, герусія, ефори, аристократія, закони Драконта, закони XII таблиць, імперія, квіритське право, республіка, принципат, домінат, консули, магістрати, демократія, реформи, кріптерії, майновий ценз, аристократія, закони Драконта, закони XII таблиць, імперія, квіритське право, республіка, принципат, домінат, консули, магістрати, демократія; фамілія, церковна юстиція, Кодекс Юстиніана, Еклога, пронія, динат.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 1. Держава і право Стародавньої Греції, Риму та Візантійської імперії

Лекція 5. Стародавні держави та право на території України в період VII ст. до н.е. – VI ст. н.е.

Скіфська держава: територія, організація влади, суспільний устрій, соціальна структура населення, основні риси права.

Міста-держави Північного Причорномор'я: причини грецької колонізації Північного Причорномор'я, організація влади у містах-державах, соціальна структура населення, джерела та основні риси права. Західні, південні та східні слов'яни. Держава антів: територія, організація влади, суспільний устрій, соціальна структура населення, основні риси права. Передумови утворення держави у східних слов'ян.

Основні поняття теми: влада, скіфи, сармати, влада, суспільство, структура суспільства (соціальна структура), населення, міста-держави, колонізація, демократія, монархія, анти.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 2. Стародавні держави та право на території України в період VII ст. до н.е. – VI ст. н.е.

(2 год.)

МОДУЛЬ II. Держава та право періоду Середньовіччя

Лекція 6. Загальна характеристика держави і права феодального періоду

Поняття феодалізму. Відносини сюзеренітету-васалітету. Формування основи феодального господарства – манора. Основні етапи розвитку феодальних держав. Суспільний лад у феодальних державах. Роль церкви у формуванні держави і права. Папська революція, її зміст та роль в розвитку й формуванні західної традиції права та держави. Характерні особливості розвитку середньовічного права. Види середньовічного права: королівське, феодальне, маноріальне, міське, торгівельне, цехово-гільдійське, церковне. Виникнення університетів та рецепція римського права.

Основні етапи виникнення і розвитку франкської держави і права. Формування державного апарату. Влада франкських королів. Основні положення реформи Карла Мартелла (715–741 рр.). Утворення Франкської імперії. Суспільний лад франкської держави. Джерела права. Перехід від варварських до феодальних правових звичаїв. Вплив римського права. Основні риси права.

Основні поняття теми: манора, папська революція, середньовічне право, реформа Карла Мартелла, варварські правди, рецепція римського права

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Практичне заняття 3. Особливості ранньосередньовічних монархій на території Європи. Державний устрій та право «варварських королівств» («варварські правди») та Священної Римської імперії

Лекція 7. Теократичні монархії та їх правовий статус. Виникнення і розвиток мусульманських держав. Держава і право Арабського Халіфату

Поняття теократичних монархій. Західні та східні теократичні монархії середньовіччя. Арабський халіфат. Передумови, виникнення і розвиток Арабського Халіфату. Особливості суспільного і державного ладу Арабського Халіфату. Судова система. Джерела мусульманського права. Система мусульманського права.

Основні поняття теми: іслам, халіфат, «арабський світ», Коран, Сунна, Тefsир.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Лекція 8. Формування станово-представницьких монархій на території Європи

Утворення станово-представницької монархії у Франції. Генеральні та провінціальні Штати. Посилення королівської влади. Центральне та місцеве управління. Судова система.

Станово-представницька монархія В Англії. Виникнення і розвиток парламенту. Зародження парламентаризму. Центральні органи влади та місцеве самоуправління. Розвиток права. “Загальне право”. Статутне право.

Особливості утворення і розвитку німецької феодальної держави і права. Основні тенденції їх розвитку. Становлення і розвиток ранньофеодальної держави в Німеччині (X–XII ст.) Територіальна роздробленість та розвиток автономних німецьких князівств-держав (XIII – кінець XVIII ст.). Особливості абсолютизму в Німеччині. Особливості станової структури. Регулювання поземельних, майнових, шлюбно-сімейних відносин. Система кримінального права. “Саксонське Зерцало”, “Кароліна”, «Золота Булла».

Міське право.

Основні поняття теми: лен, цензура, Генеральні Штати, король. станово-представницька монархія, абсолютна монархія, Генеральні штати, королівський суд, суверенно – васальна система Тризни, фелонії, місдімінор, право Прецедент, ороднанси. «Велика Хартія Вольностей», «Саксонське Зерцало», «Кароліна», «Золота Булла»

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 3. Формування станово-представницьких монархій на території Європи

Лекція 9. Утворення та суспільно-політичний лад Русі (VI – поч. XIII ст.).

Джерела права та система права Руської держави Галицько-Волинська держава та право (XI ст. – др. пол. XIV ст.).

Виникнення держави і східних слов'ян. Утворення Київської держави в II пол. IX ст. Основні етапи розвитку Русі. Децентралізація влади. Розпад Київської держави: причини та наслідки. Наукова неспроможність норманської теорії походження Староруської держави.

Соціальна структура руського суспільства. Правовий статус князів; бояр; духовенства; міщан. Купці і ремісники. Правовий статус залежного населення: рядовичі, закупи, ізгої, холопи, челядь. Рецепція норм візантійського права в систему права Руської держави. «Руська Правда» - писане джерело права Руської держави.

Органи державної влади Русі. Характерні риси ранньої монархії. Народне віче: повноваження, порядок скликання.

Місцеві органи влади. Удільні князі. Представники Великого князя на місцях. Сюзеренітет-васалітет. Десяткова система управління. Двірцево-вотчина система управління. Тіуни.

Роздроблення староруської держави на окремі князівства. Галицьке та Волинське князівства.

Збройні сили: княжа дружина, народне ополчення, наймані загони.

Основні поняття теми: держава, Русь, феодалізм, влада, норманська теорія, суспільство, структура суспільства (соціальна структура), населення, князі, бояри, духовенство, міщани, купці і ремісники, рання монархія, князь, боярська дума, удільні князі, сюзеренітет-васалітет, двірцево-вотчина система управління, посадники, тіуни, вірники, волостелі.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Практичне заняття 4. Утворення та суспільно-політичний лад Русі (VI – поч. XIII ст.). Джерела права та система права Руської держави Галицько-Волинська держава та право (XI ст. – др. пол. XIV ст.).

МОДУЛЬ III. Держава та право періоду раннього Нового часу

Лекція 10. Загальна характеристика держави і права раннього нового часу.

Держава і право Англії, Франції, Німеччини

Особливості державно-правового устрою раннього нового часу. Французький класичний абсолютизм. Ліквідація станово-представницьких органів та посилення необмеженої королівської влади. Розвиток права. Кримінальне право. Судочинство.

Становлення Французького королівства. Становлення королівської адміністрації. Реформи Людовіка IX. Робота Генеральних Штатів. Централізація влади та держави. Регулярна монархія.

Особливості англійського абсолютизму. Королівська влада і парламент. Центральні органи влади. Держава і церква. Місцеве управління. Судова система. Розвиток права. Кримінальне право. “Криваве законодавство”. Судовий процес.

Основні поняття теми: ранній новий час, абсолютна монархія, лен, цензура,
Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 4. Турецький Султанат. Османська імперія.

Лекція 11. Інквізиція та середньовічне право

Поява інституту інквізиції, його повноваження. Папська інквізиція, іспанська інквізиція, португальська інквізиція, римська інквізиція та їх взаємодія з інститутами світської влади. Порядок та правові підстави винесення та виконання вироків.

Основні поняття теми: інквізиція, ересь, папська інквізиція, іспанська інквізиція, португальська інквізиція, римська інквізиція

Основна література: 3,5. *Додаткова література:* 6

Лекція 12. Річ Посполита. Правовий статус українських територій у складі Речі Посполитої (2 год.)

Включення українських земель та їх правовий статус в складі Великого князівства Литовського.

Інкорпорація українських земель та їх правовий статус в Королівстві Польським.

Кревська унія 1385 р. Городельська унія 1413 р. Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої. Наслідки Берестейської церковної унії 1596 р.

Суспільний лад. Магнати. Шляхта. Етапи закріпачення селянства. «Устава на волюки» 1557 р. Характеристика та правове становище міського населення.

Органи державної влади і управління Речі Посполитої. Система вищих органів державної влади Речі Посполитої. Пани-Рада. Великий вальний сейм. Органи місцевої влади та самоврядування на українських землях у XVI-XVIII ст. Воєводи. Старости. Воєводські та повітові сеймики. Організація органів управління у містах.

Поняття та види джерел права. Звичаєве право як джерело права Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. Королівські привілеї і статути. Судебник 1468 р. Литовські статути 1529, 1566, 1588 р. Сеймові конституції. Церковне право. Реституція правових збірників іноземних держав в систему права Речі Посполитої. Магдебурзьке право.

Розвиток цивільного права. Поняття та види права власності. Речове і зобов'язальне право. Сімейне право. Право спадщини.

Розвиток кримінального права та процесу. Поняття злочину і покарання за кримінальним правом Речі Посполитої. Види злочинів і покарань. Порядок розгляду кримінальних справ у судах та виконання вироків.

Основні поняття теми: Велике князівство Литовське, інкорпорація, унія, магнати, шляхта, «Устава на волюки», закріпачення селян, органи державної влади, сейм, сеймики, воєвода, староста, трибунал, судоустрій, копні (вотчині) суди, звичаєве право, джерела права, королівські привілеї і статути, судебник, церковне право, реституція,

магдебурзьке право, цивільне право, речове і зобов'язальне право, сімейне право, право спадщини, кримінальне право, злочин і покарання.

Основна література: 1,2,4. *Додаткова література:* 2,7,9.

Лекція 13. Становлення української державності в роки національно-визвольної війни 1648-1654 рр. (2 год.)

Передумови та причини виникнення українського козацтва. Запорізька Січ її організація та роль в історії України. Реєстрові козаки. Статті для заспокоєння руського народу 1632 р. Ординація Війська Запорізького реєстрового 1638 р.

Політична програма Б. Хмельницького. Основні етапи юридичного закріплення української національної державності під час революції. Зборівська та Білоцерківська угоди.

Переяславська рада 18 січня 1654 р. Правове становище Лівобережної України в складі Російської держави за Березневими статтями 1654 р.

Органи центральної та місцевої влади та управління. Військова Рада. Генеральний уряд на чолі з гетьманом. Полкові і сотенні уряди. Курінні і городові отамани. Магістрати і ратушні у містах.

Джерела права. Звичаєве «козацьке» право. Універсали гетьмана. Польсько-литовське законодавство. Збірники магдебурзького права

Джерела права. Козацьке звичаєве право.

Судоустрій та порядок розгляду справ козацькими судами.

Основні поняття теми: козацтво, Запорізька Січ, реєстрові козаки, курінно-кошовий устрій, козацьке звичаєве право.

Основна література: 1,2,4. *Додаткова література:* 3,7.

Практичне заняття 5. Становлення української державності в роки національно-визвольної війни 1648-1654 рр.

МОДУЛЬ IV. Особливості державно-правового устрою другої половини XVIII – початку XX ст.

Лекція 14. «Буржуазні» держави. Формування імперій на території Європи

Поняття «буржуазія», «буржуазна держава» та «буржуазна революція»

Буржуазна революція XVII ст. і утворення буржуазної держави у Англії. Найважливіші акти «Довгого парламенту». Парламентська боротьба з абсолютизмом. Встановлення республіки. Протекторат Кромвеля. «Знаряддя управління».

Реставрація монархії. Зародження політичних партій. «Хебеас корпус акт». «Біль про права». «Акт про престолонаслідування». Формування англійської конституційної монархії, закріплення принципів англійського конституційного права.

Розвиток англійського парламентаризму у XVIII-XIX ст.

Утвердження двопартійної системи.

Основні поняття теми: Двопалатний парламент, Протекторат, конституційна монархія, двопартійна система, «Біль про права» .

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 5. «Буржуазні» держави. Формування імперій на території Європи

Лекція 15. Велика Французька революція та її вплив на державно-правовий устрій Франції

Буржуазна революція та утворення буржуазної держави у Франції. «Декларація прав людини і громадянина» 1789 р. Проголошення важливих принципів буржуазної держави і права.

Конституція 1791 р. та оформлення конституційної монархії.

Перша республіка у Франції.

Якобінська диктатура. «Декларація прав людини і громадянина» 1793 р. Державний лад якобінської диктатури.

Термідоріанська реакція. Конституція 1795 р.

Переворот Наполеона Бонапарта і Конституція 1799 р. Державний лад період консульства.

Перша імперія. Централізація і бюрократизація державного апарату.

Державна організація легітимної монархії.

Друга республіка і Конституція 1848 р. Державний лад Другої республіки.

Друга імперія. Конституція 1852 р.

Паризька Комуна, її державний лад. Законодавство Паризької Комуни.

Третя республіка. Конституційні закони 1875 р.

Еволюція французького парламентаризму.

Основні поняття теми: Перша республіка, Якобінська диктатура. «Декларація прав людини і громадянина» 1793 р., Термідоріанська реакція, переворот Наполеона, легітимна монархія, кодекси Наполеона, французький парламентаризм.

Основна література: 3,5 . *Додаткова література:* 6.

Практичне заняття 6. Велика Французька революція та її вплив на державно-правовий устрій Франції

Лекція 16. Проголошення незалежності США та особливості їх державно-правового устрою

Війна за незалежність та утворення США. «Декларація незалежності». Прийняття конституцій в штатах. «Статті конференції».

Конституція США та створення федерації. Система «стримувань та противаг» трьох гілок влади. Перший цикл конституційних поправок («Білль про права»).

Створення федерального державного апарату. Двопартійна система. Територіальне розширення США.

Громадянська війна між Північчю і Півднем та її вплив на державно-правовий розвиток США.

Основи державної організації. Конгрес. Виконавча влада. Судова система.

Основні поняття теми: конфедерація, конституція, декларація, конституційні поправки, «Білль про права», конгрес.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 6. Проголошення незалежності США та особливості їх державно-правового устрою

Практичне заняття 7. Суспільно-політичні ідеології та рухи початку XIX – початку XX ст.

МОДУЛЬ V. Особливості державно-правового устрою українських територій удругій половині XVIII – на початку XX ст.

Лекція 17. Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Російської держави (XIX – поч. XX ст.)

Криза і розпад феодально-кріпосницької системи. Розвиток капіталістичних відносин. Декабристський рух в Україні. «Руська Правда» Пестеля. Передумови реформ 60-70 р. Посилення царизмом національного гніту. Валуєвський циркуляр 1863 р. Емський акт 1876 р.

Суспільний лад. Дворянство. Духовенство. Міське населення. Церковні та робочі люди. Селянство. Порядок проведення селянської реформи 1861 р. в Україні. Перетворення поміщицьких селян на «сільських обивателів». Правове становище фабрично-заводських робітників.

Державний устрій. Перетворення намісництв на губернії. Створення генерал-губернаторств. Повітовий апарат управління. Управління в містах. Скасування магдебурзького права. Земська реформа 1864 р. Запровадження земської реформи у Правобережній Україні. Судова реформа 1864 р. Реорганізація судової системи. Перебудова органів прокуратури, створення адвокатури. Міська реформа 1870 р. Військова реформа 60-70-х р. XIX ст.

Джерела права. «Зібрання малоросійських прав» 1807 р. «Звід місцевих законів західних губерній» 1837 р. «Звід законів Російської імперії» 1840 та його поширення в Україні. Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р. Фабричні закони. Судові статuti 1864 р. Уложення про покарання кримінальні та виправні 1866 р. і 1885 р. Цивільне і кримінальне право. Посилення каральної політики царизму в Україні. Зміни в цивільному і кримінальному судочинстві.

Основні поняття теми: феодально-кріпосницька система, капіталістичні відносини, декабристський рух, реформи, конституція, Валуєвський циркуляр, Емський акт, дворянство, духовенство, міське населення, церковні та робочі люди, селянство, губернії, генерал-губернаторства, земство, прокуратура, адвокатура.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 7. Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Російської держави (XIX – поч. XX ст.)

Практичне заняття 8. Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Російської держави (XIX – поч. XX ст.)

Лекція 18. Особливості суспільно-політичного ладу та статус українських територій у складі імперії Габсбургів (2 год.)

Включення українських земель до складу Австрійської імперії. Утворення коронного краю Галичини. Революція 1848 р. та створення

Головної Руської Ради у Львові. Створення Австро-Угорської монархії 1867 р.

Державний устрій. Губернатор. Галицький становий сейм 1775 р. Окружні старости. Мандатори. Намісник. Крайовий президент. Повітові старости. Громадські управи. Судово-прокурорські органи. Крайові конституції для Галичини і Буковини 1850 р.

Органи самоврядування. Галицький і Буковинський крайові сейми, порядок формування, склад і компетенція. Крайовий виділ (комітет). Повітові, міські та сільські ради. Організація управління Львова і Чернівців за статутом 1870 р.

Джерела права. Імператорські патенти. Закони рейхсрату. Цивільний кодекс 1811 р. Цивільний процесуальний кодекс 1781 і 1825 рр. Кримінальний кодекс 1787, 1803 і 1852 рр. Кримінально-процесуальний кодекс 1768, 1853 і 1873 рр. Характеристика цивільного, кримінального і процесуального права.

Основні поняття теми: коронний край, революція, Головна Руська Рада, Австро-Угорська монархія, губернатор, галицький становий сейм, окружні старости, мандатори, намісник, крайовий президент, повітові старости, громадські управи, судово-прокурорські органи, крайові конституції, крайовий виділ (комітет), повітові, міські та сільські ради, імператорські патенти, закони рейхсрату, цивільне, кримінальне і процесуальне право, кодекс.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Лекція 19. Тенденції суспільно-політичного ладу і права країн Азії.

Українські території у складі Османської імперії

Колоніальна політика європейських держав. Напівколоніальна залежність від країн заходу. Османська імперія у період Нового часу. Реформи Танзімат ("перетворення"). Політика «самопосилення» у Китаї, в Ірані - реформи Тагі-хана в Ірані. Британська колоніальна система у Індії.

Основні поняття теми: колоніальна система, реформи, протекторат

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 8. Тенденції суспільно-політичного ладу і права країн Азії. Українські території у складі Османської імперії.

МОДУЛЬ VI. Державно-правий розвиток під час та після Першої Світової війни

Лекція 20. Геополітична ситуація напередодні Першої Світової війни.

Політизація національних рухів

Геополітична ситуація напередодні війни. Формування військово-політичних блоків. Початок Першої світової війни. Липнева криза 1914 р. в міжнародних відносинах. Австро-сербський конфлікт. Вступ у війну Німеччини, Австро-Угорщини, Росії, Франції, Англії. Стратегічні плани противників.

Національні рухи та ставлення до війни народів, що перебували у складі імперій.

Політизація національних рухів. Найпоширеніші політичні ідеології.

Україна на початку ХХ століття: політичне становище в складі Російської та Австро-Угорської імперій. соціально-економічний розвиток Наддніпрянщини та Західної України: особливості розвитку промисловості та сільського господарства. Столипінська реформа.

Основні поняття теми: промисловість, реформи, феодалізм, капіталізм, монархія, монополія, геополітичне становище

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Лекція 21. Суспільно-політичні ідеології та рухи початку ХХ ст.

Політизація національних рухів. Партії початку ХХ ст. Парламентаризм та виборче право у країнах світу. Громадянські та політичні права громадян та підданих у різних державах. Найпоширеніші політичні ідеології: лібералізм, націоналізм, соціалізм, марксизм, соціал-демократія, анархізм

Основні поняття теми: політичні ідеології, лібералізм, націоналізм, соціалізм, марксизм, соціал-демократія, анархізм

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 9. Суспільно-політичні ідеології та рухи початку ХХ ст.

Лекція 22. Загальні тенденції розвитку держави і права після Першої Світової війни. Розпад імперій та утворення нових держав

Закінчення Першої Світової війни та її наслідки для країн світу. Зміна геополітичної розстановки сил. Розпад імперій та повалення монархій. Революції у Росії та Австро-Угорщині. Версальсько-Вашингтонська система мирних договорів. Відновлення незалежності Польщі. Утворення Чехословаччини.

Основні поняття теми: революція, Версальсько-Вашингтонська система мирних договорів, Версальський договір, Тріанонський договір, Сен-Жерменський договір, Нейїський мирний договір

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Лекція 23. Суспільно-політичний лад і право у період відродження української держави (1917-1921 рр.). Діяльність Української Центральної Ради

Виникнення та діяльність Центральної Ради. Універсали Центральної Ради. Проголошення УНР. Грудневий більшовицький переворот. Четвертий Універсал. Проголошення самостійності та незалежності України. Законодавча діяльність Центральної Ради. Окупація України німцями. Розігнання Центральної Ради. Конституція УНР, її зміст та значення.

Основні поняття теми: Центральна Рада, Мала Рада, Генеральний секретаріат, Універсал, парламент, автономія, незалежність, окупація, Конституція.

**Семінар 10. Українська Держава П. Скоропадського.
Директорія УНР, Суспільно-політичний лад і право
ЗУНР (1918-1923 рр.)**

**Семінар 11. Втрата українськими територіями незалежності,
входження до складу Польщі, Румунії та Чехословаччини. Захоплення
влади більшовиками та
становлення радянської влади в Україні**

МОДУЛЬ VII. Державно-правовий розвиток напередодні Другої

Світової війни. Лекція 24. Держава та право країн центральної та східної

**Європи у міжвоєнний
період. Тоталітаризм**

Країни центральної та східної Європи у міжвоєнний період. Основні тенденції у державному устрої та законотворчості. Нацизм у Німеччині. Фашизм у Італії. Сталінізм в СРСР.

Дослідники тоталітаризму. Ознаки тоталітаризму.

Кризові явища у соціально-економічній та владній сфері у кінці 20-х – на початку 30-х рр. Причини приходу до влади німецького фашизму. Державний та суспільний лад нацистської Німеччини.

Встановлення та законодавче оформлення фашистської диктатури в Італії.

Корпоративна держава в Італії.

Японський мілітаризм – східна різновидність фашизму.

Основні поняття теми: тоталітаризм, авторитаризм, націонал-соціалізм, фашизм, комунізм, тоталітарна диктатура, гітлерюгенд

Основна література: 1-5 . Додаткова література: 1-12

**Лекція 25. Утворення СРСР та зміни у суспільно-політичному
житті України. Законодавство УСРР 1920—1930 рр.**

Передумови утворення СРСР. Юридичне закріплення створення СРСР. Реформа адміністративно-територіального устрою України. Перехід від чотириступеневої (губернія - повіт - волость - село) до триступеневої (округ - район - село) системи управління.

Прийняття загальносоюзної Конституції 1924 р. Внесення змін і

доповнень до Конституції України 1925 р. Нова Конституція республіки 1929 р. Конституція УРСР 1937 р. Перебудова державного апарату і зміни виборчої системи. Перша кодифікація законодавства УРСР 1922 - 1927 рр. Структура й основні положення перших кодексів.

Голодомор 1932-1933 рр. та його правові оцінки. Репресії 1937-1938 років.

Позасудові органи слідства, система ГУТАБ (ГУЛАГ).

Основні поняття теми: тоталітаризм, репресії, терор, «розстріляне відродження», ГУЛАГ, геноцид.

Основна література: 1-5 . **Додаткова література:** 1-12

Семінар 12. Утворення СРСР та зміни у суспільно-політичному житті України.

Законодавство УСРР 1920—1930 рр.

Лекція 26. Тенденції розвитку держави та право країн Сходу

Індія. Національно-визвольний рух після Першої світової війни. М. Ганді. Кампанія громадянської непокорності. Ставлення різних політичних сил країни до проблеми деколонізації та майбутнього країни.

Країни Південно-Східної Азії. Національно-визвольний рух в Індокитаї, Бірмі та Індонезії.

Країни Середнього і Близького Сходу. Здобуття незалежності Афганістаном. Іран у міжвоєнний період. Реза-хан. Революція в Туреччині. Атаюрк. Арабський світ. Палестинська проблема.

Становлення й розвиток держави нового типу в далекосхідних країнах. Становлення комунізму у Китаї. Японія і Китай після Другої Світової війни. «Економічне диво» Сінгапуру.

Становлення й розвиток держави нового типу в близькосхідних країнах. «Нафтові монархії» та «республіки» Перської затоки. Турецька республіка.

Японія. Наслідки Першої світової війни для Японії. Мілітаризація країн. Соціально-економічне становище населення. Демократичний рух.

Основні поняття теми: комунізм у Китаї, маоїзм, «червоні кхмери», «Нафтові монархії»

Основна література: 1-5 . **Додаткова література:** 1-12

Семінар 13. Тенденції розвитку держави та право країн Сходу

Лекція 27. США та країни Латинської Америки в міжвоєнний період

Особливості державно-правового розвитку США та латиноамериканських країн після Першої Світової війни. «**Чотирнадцять пунктів Вільсона**». Крах на Нью-Йоркській біржі 29 жовтня 1929 р. («чорний вівторок») та його вплив на політичне життя країни. Особливості політичного устрою Аргентини, Мексики, Бразилії, Чилі в

міжвоєнний період.

Основні поняття теми: *Чотирнадцять пунктів Вудро Вільсона, економічна криза, авторитаризм*

Основна література: 1-5 . Додаткова література: 1-12

Семінар 14. США та країни Латинської Америки в міжвоєнний період

МОДУЛЬ VIII. Тенденції розвитку державно-правового устрою у другій половині XX ст.

Лекція 28. Друга Світова війна. Правові оцінки та кваліфікація злочинів. Нюрнберзький процес, Особливості соціально-політичного та економічного розвитку країн Західної Європи (1945 - початок XXI ст.) (2 год.)

Великобританія. Ліквідація Британської колоніальної імперії. Консервативні уряди М. Тетчер і Дж. Мейджора, їх соціально-економічна стратегія. Вибори 1997 року і прихід до влади лейбористського кабінету Т. Блейра. Зовнішньополітичні пріоритети Великобританії. Українці в Британії. Українсько-британські відносини.

Франція. Співвідношення політичних сил після визволення. Політична боротьба в 40-50-х роках. Ш. Де Голль. Зовнішньополітична доктрина Франції. Взаємини Франції з Україною.

Німеччина. Розкол Німеччини на ФРН і НДР. Західнонімецьке «економічне диво». Об'єднання Німеччини. Економічні і соціальні здобутки та проблеми 90-х років. Німеччина на міжнародній арені. Українсько-німецькі відносини.

Основні поняття теми: «хвора людина Європи», тетчеризм, парламентська республіка, президентська республіка, унітарна держава, Четверта та П'ята республіки. федерація,

«економічне диво», парламентська республіка, ландтаг, бундестаг, бундесрат, «нова східна політика», парламентська республіка, унітарна держава, коаліційний уряд.

Основна література: 1-5 . Додаткова література: 1-12

Лекція 29. Державно-правове становище українських земель у роки Другої світової війни (1939—1945 рр.) та в післявоєнний період

Примусове приєднання західноукраїнських земель до складу іноземних держав. Соціально-економічне і політичне становище Західної України в складі Польщі і Північної Буковини у складі Румунії. Закон 26 вересня 1922 р. про воєводську автономію.

Пакт Молотова-Ріббентропа 1939 р., таємна угода про розподіл впливів у Східній Європі. Початок Другої світової війни.

Народні збори Західної України та їх акти. Закони Верховних Рад СРСР і УРСР. Запровадження нового адміністративно-територіального поділу. Нота уряду СРСР від 26 червня 1940 р. з вимогою повернути Бессарабію і Північну

Буковину. Звільнення цих територій і створення тимчасових органів нової влади.

Загарбання Закарпаття Чехословаччиною та його юридичне оформлення. Соціально-економічне і політичне становище. Мюнхенська змова 1938 р. Виникнення Карпато-Української держави.

Нацистський окупаційний режим. Рух Опору на окупованій території та його напрямки. Статус полонених. Радянське законодавство щодо тих, хто перебував в полоні

та на окупованій території. Українська головна визвольна рада. Політична програма ОУН.

Основні поняття теми: Друга світова війна, «Велика Вітчизняна війна», окупація, «новий порядок», Пакт Молотова-Ріббентропа, Народні збори Західної України, адміністративно-територіальний поділ, арешти і депортація, репресії, автономія, адміністративна реформа, Мюнхенська змова, Карпатська Україна, Рух Опору, ОУН, УГВР

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 15. Державно-правове становище українських земель у роки Другої світової війни (1939—1945 рр.) та в післявоєнний період

Лекція 30. Криза радянської системи в 1960-1980-х рр.

Зміни у державно-політичній системі 1950–1980 рр. Реорганізація державного апарату. Авторитарна командно-адміністративна партійно-радянська система управління. XX і XXII з'їзди КПРС та їх рішення. Реорганізація системи рад. Зростання партійно-радянської бюрократії. Спроби економічних і господарсько-правових реорганізацій.

Розвиток конституційного законодавства. Конституція УРСР 1978 року. Правовий статус УРСР як союзної республіки. Основні тенденції розвитку післявоєнного радянського права. Зміни в праві. Адміністративне законодавство. Цивільне й господарське законодавство. Кримінальне законодавство. Сімейне й трудове законодавство. Нові форми кодифікації. Друга комплексна кодифікація радянського законодавства України 1958-1984 рр.

Реорганізація системи правоохоронних органів. Перші напівдемократичні вибори в Україні 1989 року. Верховна Рада, її склад і діяльність. Зміни в статусі УРСР як союзної республіки.

Основні поняття теми: державно-політична система, командно-адміністративна, партійно-радянська система, конституція, адміністративне, цивільне, кримінальне, сімейне й трудове законодавство, кодифікація.

Основна література: 1-5 . *Додаткова література:* 1-12

Семінар 16. Криза радянської системи в 1960-1980-х рр.

Лекція 31. Процес створення ЄС. Поява міжнародних правозахисних організацій Діяльність ООН. Євроінтеграційні процеси у другій половині XX ст. Маастрихтський договір. Шенгенська зона. Виникнення

міжнародних правозахисних організацій.

ОБСЄ, СОТ, НАТО, їх основні учасники та функції. Україна і ЄС.

Участь України у діяльності міжнародних організацій.

Основна література: 1,2,4 . Додаткова література: 15,21

Семінар 17. Процес створення ЄС. Поява міжнародних правозахисних організацій

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів в III-IV семестрі

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Діловодство в юридичній практиці» оцінюються в 3-4 семестрі за дванадцятибальною шкалою

Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма проведення модульного контролю – модульна контрольна робота

Форма проведення – письмова.

Час проведення – 80 хвилин.

Максимальна кількість балів: 12 балів

Критерії оцінювання знань з предметів загальноосвітньої підготовки за дванадцятибальною шкалою

Початковий рівень навчальних досягнень

1 бал - студент може відтворити 2-3 поняття теми; мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; виконує не більш ніж 20% від загальної кількості тестів.

2 бали - студент може усно відтворити кілька термінів, явищ; повинен вибрати вірний варіант відповіді (на рівні «так – ні»); частково визначає понятійний апарат; може самостійно знайти відповідь у текстізакону; виконує 20% від загальної кількості тестів.

3 бали - студент може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами дисципліни, слабо орієнтується в термінах; має лише загальне уявлення про дисципліну, відсутні сформовані уміння і навички; виконує 30% від загальної кількості тестів.

Середній рівень навчальних досягнень

4 бали - студент має початковий рівень знань; слабо орієнтується у поняттях; має фрагментарні навички в роботі з відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує 45% від загальної кількості тестів.

5 балів - студент знає більше половини навчального матеріалу, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює основні поняття, наводить приклади, знає повноваження органів, що вивчаються; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує 55% від загальної кількості тестів.

6 балів - студент самостійно дає більшість визначень, самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати робить певні висновки; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, володіє понятійно-категоріальним апаратом; користується додатковими джерелами (журнально-газетні публікації, комп'ютерні програми, Інтернет); виконує 65% від загальної кількості тестів.

Достатній рівень навчальних досягнень

7 балів - студент правильно відтворює основні поняття теми, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, аналізує явища, оцінює діяльність історичних органів, наводить власні приклади на підтвердження висловленої думки; самостійно викладає матеріал теми, здатен з допомогою викладача

скласти план реферату, виконати його та правильно оформити; самостійно користується додатковими джерелами юридичної інформації; правильно використовує юридичну термінологію; складає прості таблиці та схеми; виконує 75% від загальної кількості тестів.

8 балів - студент має достатньо повні знання, вільно використовує навчальний матеріал в стандартних ситуаціях; логічно висвітлює поняття та норми права у взаємозв'язку; досконало володіє юридичними джерелами; формулює і чітко аргументує власну думку; здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацювати матеріал самостійно, вміє підготувати реферат та захищати його найважливіші положення; виконує 80% від загальної кількості тестів.

9 балів - студент вільно оперує вивченим матеріалом, самостійно аналізує та систематизує юридичні поняття; знання може застосовувати у змінених, нестандартних ситуаціях; висловлює стандартну аргументацію при оцінці норм права; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу, але потребує консультації з викладачем; виконує прості творчі завдання; виконує 85% від загальної кількості тестів.

Високий рівень навчальних досягнень

10 балів - студент має глибокі та повні знання норм права; може визначити тенденції та протиріччя юридичних процесів; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно складає таблиці та схеми; вирішує творчі завдання; вільно орієнтується у нестандартних ситуаціях, відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативу; виконує 95% від загальної кількості тестів.

11 балів - студент здатен до самостійного вивчення матеріалу; вміє застосовувати вивчений матеріал для винесення власних аргументованих суджень в практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний підготувати за підтримки викладача виступ на студентську наукову конференцію; самостійно знаходить інформацію (наукова юридична література, мас-медіа, Інтернет, мультимедійні програми тощо); вільно оперує термінологією; вирішує проблемно-правові завдання; виконує 100% від загальної кількості тестів.

12 балів - студент має системні знання, вміє їх самостійно набувати, представляє власні неординарні судження щодо правових понять; користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу норм права; самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; активно використовує знання в практичній діяльності.

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів в V семестрі

В V семестрі оцінювання здійснюється за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Система оцінювання навчальних досягнень студентів

вид роботи	максимальна кількість балів за один вид роботи	Модуль 7		Модуль 8	
		Кількість одиниць	Максималь на кількість балів	Кількість одиниць	Максималь на кількість балів
Відвідування лекцій	1	4	4	4	4
Відвідування семінарів	1	2	2	2	2
Відвідування практичних	1	2	2	2	2
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	2
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Разом			78		78
Максимальна кількість балів		156			
Розрахунок коефіцієнта		2,6			

6.2. Критерії оцінювання виконання практичних, лабораторних робіт та відповіді на семінарському занятті

Виконання студентами практичних і лабораторних робіт та відповідь на семінарському занятті оцінюється за 10 бальною шкалою

Кількість балів	Значення оцінки (характеристика відповіді)
10	Відмінний рівень виконання завдань/відповідь повна, вичерпна й достатньо обґрунтована з, можливими, незначними недоліками
9	Достатньо високий рівень виконання завдань/відповідь без суттєвих (грубих) помилок, але не містить повних обґрунтувань
8	В цілому добрий рівень виконання завдань/відповідь містить незначну кількість несуттєвих помилок
7	Посередній рівень виконання завдань/відповідь містить значну кількість недоліків та/або незначну кількість помилок
5-6	Мінімально допустимий рівень виконання завдань, містить недоліки та помилки/відповідь неповна, що характеризується недостатньою обґрунтованістю, фрагментарністю, наявністю недоліків та помилок

3-4	Незадовільний рівень виконання завдань/відповіді, що виявляється у формальному запам'ятанні деяких понять і фактів, без належного їх розуміння, нездатності застосувати такі знання при вирішенні завдань
1-2	Незадовільний рівень виконання завдань/відповіді, що виявляється у неспроможності відтворити означення базових понять, положень, невмінні їх застосувати або виконання завдання /відповідь розпочата чи взагалі відсутня.

6.3.Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

№ з/п	Назва теми	Кількість балів
1	Зародження державної організації на території України. Рабовласницькі держави і право Утворення Галицько-Волинського князівства та його історичнезначення. Загарбання Галичини Польщею та Волині Литвою.	5
2	Органи влади та управління Запорізької Січі. Становлення української державності в роки народно-визвольної війни 1648-1654 рр.Суспільно-політичний лад і право України під владою Росії та Австро-Угорщини	5
3	Мала Рада і Генеральний секретаріат. Місцеві органи Центральної Ради: губернські та повітові ради, волосні й сільські народні управи. Тимчасовий уряд. Утворення Галицької ССР, її державний апарат. Соціально-політичний економічні перетворення в ЗУНР. Закон про державну мову. Закон про громадянство. Закон про земельну реформу.	5
4	Характеристика Законнику царя Хаммурапі. Цивільне, сімейне та кримінальне право. Виникнення держави в Індії. Суспільний лад. Система варн.Державний лад стародавньої Індії. Джерела і основні риси права.Періодизація розвитку держави і права в Китаї.Реформи Солона і Клісфена.	5
5	Українська радянська держава і право у період кризи соціалізму Розпад СРСР та відродження української незалежної держави. Держава і право України на сучасному етапі	5
	Разом	25 балів

Критерії оцінювання самостійної роботи.

5 балів – завдання виконані в повному обсязі, студент має системні, дієві знання, володіє понятійним апаратом, відповіді на запитання вичерпні й аргументовані, не мають помилок.

4 бали – робота виконана в повному обсязі, але має деякі неточності і незначні помилки; достатньо високий рівень загальної обізнаності з предмету та адаптивності при доборі потрібного матеріалу.

3 бали – поверхневе знання змісту тем з дисципліни, труднощі при використанні понятійного апарату, відсутність міцних логічних зв'язків і послідовності у розумінні навчального предмету.

2 бали – студент знайомий з матеріалом, але не виділяє основних положень, допускає суттєві помилки, які викривлюють зміст, не вміє користуватися термінологією і поєднувати теоретичні засади з практичним їх втіленням.

1 бал – не виявляє розуміння матеріалу, має розрізненні знання, допускає грубі помилки, обсяг виконаного завдання менше 20%.

6.4.Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма проведення модульного контролю – модульна контрольна робота

Форма проведення – письмова.

Час проведення – 80 хвилин.

Максимальна кількість балів: 25 балів

Критерії оцінювання:

Письмові відповіді на теоретичні питання (розв'язання юридичних задач) оцінюються в залежності від правильності та повноти відповіді.

Виконання тестових завдань оцінюється в 1 бал за кожну правильну відповідь

Письмові відповіді на 2 теоретичних питання – 15 балів

Виконання 10 тестових завдань – 10 балів.

6.5.Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма проведення семестрового контролю екзамен у 5 семестрі

Умова допуску – виконання всіх видів практичних завдань з дисципліни і отримання від 35 до 60 балів за семестр.

Форма проведення екзамену – письмова.

Час проведення – 80 хвилин.

Максимальна кількість балів: 40 балів

Критерії оцінювання:

Письмові відповіді на 2 теоретичних питання – 30 балів

Виконання тестових завдань – 10 балів

Перелік допоміжних матеріалів: немає

6.6. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Періодизація історії держави і права України
2. Держава скіфів (VII-III ст. до н.е.).
3. Античні міста-держави на території України (VI-III ст. до н.е.).
4. Формування державності у східних слов'ян
5. Форма держави на Русі
6. Джерела права Русі та їх характеристика
7. Структура давньоруського суспільства
8. Утворення Галицько-Волинського князівства та особливості його державно-правового розвитку
9. Правове становище українських земель у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої
10. Форма держави, структура органів влади Великого князівства Литовського
11. Литовські статuti та їх застосування в Україні
12. Магдебурзьке право на території України
13. Формування держави в роки війни 1648-1654 рр.
14. Правове становище України за Березневими статтями 1654 року
15. Організація влади Гетьмансько-Козацької держави
16. Основні джерела права Гетьманщини
17. Поступова ліквідація царизмом автономного устрою Гетьманщини
18. Складення, джерела, структура Прав, за якими судиться малоросійський народ 1743 року.
19. Звід законів Російської імперії та його поширення на Україні
20. Уложення про покарання кримінальні та виправні, його редакції і характеристика.
21. Декабристський рух в Україні: таємні організації та їх програми.
22. Реформи 1860-х та їх вплив на Україну
23. Зміни в суспільному устрою України після селянської реформи.
24. Форма держави та організація влади в Російській імперії
25. Включення західноукраїнських земель до складу Австрії
26. Апарат управління Галичиною (1772-1848 рр.).
27. Крайова конституція для Галичини 1850 року, причини видання та основні положення.
28. Утворення Австро-Угорської монархії
29. Австрійська конституція 1867 року та її характеристика

30. Революція 1905-1907 рр. Державна дума Російської імперії. Українська думська громада
31. Виникнення Центральної Ради та її законодавча діяльність
32. Конституція УНР 1918 року, її структура та зміст
33. Українська гетьманська держава 1918 року. Закони про тимчасовий державний устрій України. Грамота до всього українського народу
34. Україна в добу Директорії. Універсал Трудового Конгресу України
35. Розпад Австро-Угорщини і проголошення Західноукраїнської Народної Республіки.
36. Державний устрій та право ЗУНР.
37. Об'єднання ЗУНР і УНР в єдиній соборній Українській державі.
38. Утворення Української радянської держави
39. Конституція УСРР 1919 року, її структура і зміст
40. Утворення Союзу РСР та роль України в цьому процесі
41. Державно-правовий статус України за конституцією СРСР 1924 року
42. Радянська політика українізації в 1920-х та її нормативно-правове підґрунтя
43. Антирелігійна кампанія в СРСР та її нормативно-правове підґрунтя
44. Правова оцінка голодомору 1932-1933
45. Перебудова державного апарату за Конституцією УРСР 1937 року
46. Репресії 1930-х в СРСР. Формування системи ГУЛАГ (ГУТАБ). Характеристика радянського законодавства цього періоду
47. Проголошення самостійності Карпатської України в 1938-1939 рр.
48. Апарат управління Західною Україною в складі Польщі (1921-1939 рр.).
49. Утворення ОУН. Програмні документи та ідеологія ОУН
50. Соціально-політичне становище Закарпаття в складі Чехословаччини.
51. Вхідження Західної України до складу УРСР
52. Вхідження Північної Буковини до складу УРСР
53. Перебудова державного апарату України в роки Другої світової війни.
54. Розчленування території України і встановлення окупаційного режиму в період Другої світової війни.
55. Утворення УПА та її діяльність
56. Правова оцінка депортації кримських татар у 1944
57. Правова оцінка післявоєнних депортацій (операція «Вісла», «Захід»)
58. Особливості радянського права періоду 1960-х-1980-х.
59. Процес реабілітації жертв сталінізму
60. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави.
61. Структура, основні положення і значення Конституції України 1996 року.
62. Україна на сучасному етапі. Реформи (політична, адміністративна, земельна). Політичні партії на сучасному етапі.
63. Характерні особливості зародження та розвитку держави та права Стародавнього Сходу.
64. Характеристика правової системи Стародавнього Сходу.
65. Поняття правової норми та правопорушення в Стародавньому Єгипті. Джерела – пам'ятки права Стародавнього Єгипту.
66. Характеристика Законнику царя Хаммурапі. Цивільне, сімейне та карне право.
67. Виникнення держави в Індії. Суспільний лад. Система варн.
68. Державний лад стародавньої Індії. Джерела і основні риси права.
69. Періодизація розвитку держави і права в Китаї.
70. Реформи Солона і Клісфена.
71. Цивільно-правові інститути Стародавніх Афін і Спарти.
72. Правове становище населення в давньому Римі.
73. Публічне і приватне право в давньому Римі.

- 74.Визначити характерні особливості розвитку середньовічного права.
 75.Основні положення реформи Карла Мартелла (715–741 рр.).
 76.Особливості суспільного і державного ладу Арабського Халіфату.
 77.Система мусульманського права.
 78.Станово-представницька монархія в Англії. Виникнення і розвиток парламенту.
 79.Особливості утворення і розвитку німецької феодалної держави і права.
 80.Поява інституту інквізиції, його повноваження.
 81.«Декларація прав людини і громадянина» 1789 р. Проголошення важливих принципів буржуазної держави і права.
 82.«Декларація прав людини і громадянина» 1793 р. Державний лад якобінської диктатури.
 83.Переворот Наполеона Бонапарта і Конституція 1799 р. Державний лад період консульства
 84.Війна за незалежність та утворення США. «Декларація незалежності». Прийняття конституцій в штатах.

6.7. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання

Навчально-методична карта дисципліни «Історії держави і права України»

Разом: 240 год., лекції – 68 год., семінарські заняття – 36 год., самостійна робота – 110 год., підсумковий контроль – 16 год.

IV семестр

модулі	I					II				III			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	12	13	14	15
Назва модуля													
лекції													
дати													
Теми лекцій	Вступ до курсу історії держави і права	Зародження держави. Загальна характеристика розвитку держави і права Стародавнього світу. Єгипет та Вавилон	Держава і право Стародавньої Індії, Китаю та Японії	Держава і право Стародавньої Греції, Риму та Візантійської імперії	Стародавні держави та право на території України в період VII ст. до н.е. – VI ст. н.е.	Загальна характеристика держави і права феодального періоду.	Теократичні монархії та їх правовий статус. Виникнення і розвиток мусульманських держав. Держава і право Арабського Халіфату	Формування станово-представницьких монархій на території Європи	Утворення та суспільно-політичний лад Русі (VI – поч. XIII ст.). Джерела права та система права Руської держави Галицько-Волинська держава та право (XI ст. – др. пол. XIV ст.).	Загальна характеристика держави і права раннього нового часу. Держава і право Англії, Франції, Німеччини. Абсолютизм	Інквізиція та середньовічне право	Річ Посполита. Правовий стагус українських територій у складі Речі Посполитої	Становлення української державності в роки національно-визвольної війни 1648-1654 рр.
Теми Семінарських та практичних занять			Держава і право Стародавньої Індії, Китаю та Японії	Держава і право Стародавньої Греції, Риму та Візантійської імперії	Стародавні держави та право на території України в період VII ст. до н.е. – VI ст. н.е.	Особливості ранньосередньовічних монархій на території Європи. Державний устрій та право «варварських королівств» («варв	Формування станово-представницьких монархій на території Європи	Утворення та суспільно-політичний лад Русі (VI – поч. XIII ст.). Джерела права та система права Руської держави Галицько-Волинська держава та право (XI ст. – др. пол. XIV ст.).	Турецький султанат (Османська імперія)				Становлення української державності в роки національно-визвольної війни 1648-1654 рр.
Види поточного контролю					Модуль на контрольна робота				Модульна контрольна робота				Модульна контрольна робота
Підсумковий контроль	Екзамен												

IV семестр

модулі	IV				V		
Назва модуля							
лекції	1	2	3	4	5	6	7
дати							
Теми лекцій	«Буржуазні» держави. Формування імперій на території Європи	Велика Французька революція та її вплив на державно-правовий устрій Франції	Проголошення незалежності США та особливості їх державно-правового устрою		Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Російської держави (XIX – поч. XX ст.)	Особливості суспільно-політичного ладу та статус українських територій у складі імперії Габсбургів	Тенденції суспільно-політичного ладу і права країн Азії. Українські території у складі Османської імперії
Теми Семінарських та практичних занять	«Буржуазні» держави. Формування імперій на території Європи	Велика Французька революція та її вплив на державно-правовий устрій Франції	Проголошення незалежності США та особливості їх державно-правового устрою Суспільно-політичні ідеології та рухи поч. XIX – початку XX ст.	Суспільно-політичні ідеології рухи початку XIX – початку XX	Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Російської держави (XIX – поч. XX ст.) (4 год.)	Особливості суспільно-політичного ладу та статус українських територій у складі імперії Габсбургів	Тенденції суспільно-політичного ладу і права країн Азії. Українські території у складі Османської імперії
Види поточного контролю					Модульна контрольна робота		
Підсумковий контроль	Екзамен						

8. Рекомендована література

Базова

1. Історія держави і права України : підручник / В. Д. Гончаренко, 1-90 В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Х. Право, 2019. 704с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. - Львів : Магнолія, 2021. - 474 с.
3. Тетарчук І., Дяків Т.. Історія вчень про державу та право. Навчальний посібник для підготовки до іспитів /І. Тетарчук, Т. Дяків. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 184 с.
4. Трофанчук Г.І. Історія держави і права зарубіжних країн. К.: Юрінком-Інтер, 2018 – 448 с.
5. Хома Н.М. Історія держави і права зарубіжних країн/ Н. В. Хома. - Л.: Новий світ., 2018. 480 с.

Додаткові ресурси:

1. Баран В. Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. Київ, 2005.
2. Бойко І. Державний лад і право в Галичині у складі середньовічної Польщі (1349-1569 рр.) // Право України, 2005. - №11.
3. Гамбург Л. Формування судової компетенції гетьмана і старшинських рад в козацькому судоустрої Війська Запорізького // Право України, 2005. №1.
4. Гринько С. Д. Дигести Юстиніана як джерело римського приватного права/С. Д. Гринько//Університетські наукові записки, 2007. № 1 (21), с. 90-96.
5. Гринько С. Д., Голуб С. М. *Римське право та його історичне значення* / С. Д. Гринько, С. М. Голуб // Університетські наукові записки. - 2016. - № 3. - С. 342-350.
6. Грубінко А. В. Історія держави і права зарубіжних країн" (словник-довідник. Навчально-методичний посібник). / А. В. Грубінко. – Тернопіль: Видавництво ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2015. 124 с.
7. Диса К. Історія з відьмами. Суди про чари в українських воєводствах Речі Посполитої XVII–XVIII століть/ Катерина Диса. К.: Критика, 2008.302 с.
8. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упорядник С. Павленко. – Київ, 2007.
9. Заруба В. М. Держава і право Київської та Галицько-Волинської Русі (Кінець VIII ст. – початок XIV ст.): Навчальний посібник. К., 2007.
10. Історія держави і права України. Словник термінів і понять / В. В. Щукін, Н. В. Сугацька, А. М. Павлюк / Під ред. М. М. Шитюка. К.: Кондор, 2011. 284 с.
11. Чернявська Т.І. Історія держави та права зарубіжних країн: навч. посіб. (практикум) / Т. І. Чернявська, Г. О. Фрейман. К.: Кондор, 2014. 400 с.
12. Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. посіб./А.С.Чайковський,О.Л. Копиленко, та інші. - К.: Юрінком інтер, 2003. 656 с. URL: http://the-law.at.ua/load/juridichna_literatura/istorija_derzhavi_i_prava_zarubizhnikh_krajin/khrestomatija_z_istoriji_derzhavi_i_prava_ukrajini_navch_posib_a_s_chajkovskij_o_l_kopilenko_ta_inshi_k_jurinkom_inter_2003_656s/9-1-0-179

